

Justitieombudsmannen
Thomas Norling

Socialnämnden i Gällivare kommun kritiseras i flera avseenden för handläggningen av ett ärende; bl.a. för hanteringen av en fråga om medgivande enligt 6 kap. 6 § första stycket SoL

Beslutet i korthet: I augusti 2019 inledde Socialnämnden i Gällivare kommun en utredning som gällde AA, född 2004. Kort därefter flyttade AA till sin halvsystem och hennes sambo i Norrköping. Med undantag för att en handläggare vid några tillfällen under hösten 2019 försökte att komma i kontakt med AA och hennes pappa BB, blev ärendet liggande utan åtgärd i flera månader. När handläggningen väl återupptogs i januari 2020 tog det bara några dagar innan utredningen på begäran av BB avslutades. Därefter inleddes en ny utredning med syfte att försöka förmå AA att komma tillbaka till Gällivare. I februari 2020 återvände AA till Gällivare. Hon placerades därefter i ett familjehem i Uppsala.

JO är i flera avseenden kritisk mot nämndens handläggning av ärendet. JO uttalar bl.a. att nämnden, inom ramen för den utredning som inleddes i augusti 2019, hade ett långtgående utredningsansvar för att klarlägga AA:s situation och behov samt för att också föreslå insatser. Enligt JO är det därför mycket förvånande att nämnden, sedan den fått information om att AA flyttat till Norrköping, inte vidtog några egentliga utredningsåtgärder i ärendet. Det blev i stället liggande utan åtgärd i flera månader. JO har också synpunkter på att nämnden synes ha varit av uppfattningen att det var BB som avgjorde vilka kontakter som skulle tas inom ramen för utredningen samt på att utredningen i januari 2020 avslutades på begäran av BB. Det här är naturligtvis inte frågor som en vårdnadshavare styr över. JO är också kritisk mot att nämnden inte synes ha reflekterat över att AA var över 15 år när utredningen inleddes och att hon därmed hade ställning som part i ärendet.

Avslutningsvis är JO kritisk till hur nämnden hanterade frågan om medgivande enligt 6 kap. 6 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453), SoL. JO uttalar att när en socialnämnd får kännedom om att ett barn har flyttat till ett annat hem har nämnden ett ansvar för att klargöra i vilket syfte som barnet har flyttat och om det behövs ett medgivande. Det är definitivt inte meningen att en socialnämnd, på det sätt som skett i det här fallet, ska avvakta med att utreda frågan till dess att vistelsen, enligt nämndens uppfattning, blivit mer stadigvarande. I det här fallet kom det under hösten 2019 fram flera uppgifter som borde ha fått nämnden att agera.

Anmälan

I en anmälan till JO klagade CC på socialtjänsten i Gällivare kommun. Hon uppgav bl.a. följande:

Hennes sambo DD har en syster AA, född 2004, som bor i Gällivare. I augusti 2019 blev AA utslängd hemifrån och flyttade i stället hem till CC och DD i Norrköping. CC hade ett inledande samtal med socialtjänsten där bl.a. frågan om möjligheten till en s.k. privatplacering diskuterades. Därefter dröjde det flera månader innan CC och DD överhuvudtaget fick kontakt med socialtjänsten. I februari 2020 flyttade AA tillbaka till Gällivare.

Utredning

JO begärde att Socialnämnden i Gällivare kommun skulle yttra sig över anmälan.

Nämnden kom in med ett remissvar, genom dess sociala utskott, och uppgav bl.a. följande:

AA aktualiserades hos socialnämnden genom ett stort antal orosanmälningar i slutet av augusti 2019 och en utredning enligt 11 kap 1 § Sol inleddes 190830 med motiveringen att det råder stor konflikt mellan AA och hennes pappa. I anmälningarna framkom att AA var i konflikt med sin pappa och att hon hade blivit utslängd. Socialtjänsten samtalade 190830 med både AA och hennes pappa. Pappan hävdade att han inte slängt ut AA och att hon var välkommen hem. AA ville inte ha socialnämndens inblandning och sa att hon själv ville lösa konflikten med sin pappa. Samma dag sa hennes pappa BB att socialtjänsten inte får tala med vare sig AA eller med hennes syster DD utan hans medgivande, - "allt som socialtjänsten tänkt göra skall gå via honom", står det i journalen. AA åkte i början av september till Norrköping för att bo hos sin halvsyster DD och hennes sambo CC. Detta sanktionerades av pappan som enligt en journalanteckning i ärendet tyckte att det var bra för AA att komma bort från Gällivare.

Hur frågan om medgivande för DD och CC att ta emot AA för vård och fostran blev aktuell framgår inte i journalen. Däremot finns en anteckning från den 15 oktober 2019 i vilken det står:

"jag har kollat med familjerätten och vi är överens om att vi inte gör någonting i dagsläget då det inte behövs ett godkännande från oss de första sex månaderna då det inte kan bedömas som stadigvarande".

Efter den 15 oktober, då handläggaren i ärendet avslutade sin tjänst i kommunen finns inga journalanteckningar i ärendet förrän den 18 november 2019 då en socionomkonsult tillfälligt tog över handläggningen. Av journalanteckningarna framgår att denne försökt få kontakt med AA:s pappa per telefon utan resultat. Det framkommer också att hon sökt AA per telefon, inte fått svar. Denna handläggare avslutar sitt uppdrag i kommunen i december och ärendet lades till fördelning i avvaktan på ny handläggare.

Under januari månad ringde DD och hennes sambo CC olika handläggare på förvaltningen vid ett flertal tillfällen, men pga. sekretess i ärendet var socialsekreterarna förhindrade att lämna information till dem.

9 januari 2020 kontaktar l :e socialsekreteraren DD. I en journalanteckning från samma dag står: "AA:s syster är missnöjd med handläggningen av ärendet och har frågor om AA:s skolgång i Norrköping. Ansökan till gymnasieskolan ska ske i snart. Hon får information om att jag inom kort ska höra av mig till dem gällande medgivande om placering hos henne".

23 januari 2020 får socialtjänsten kontakt med AA:s pappa vilket journalförs den 29 januari; "BB känner inte igen det DD framfört till undertecknad. Han uppger att det inte varit frågan om någon familjehemsplacering. Överenskommelsen var att AA skulle bo hos DD för att komma ifrån Gällivare.

Vid hembesöket [den 31 januari 2020, *JO:s anm.*] presenteras en ny handläggare, som tar över ansvaret för handläggningen from 2020-01-31.

"Vid hembesöket framkommer det att BB aldrig fått veta att det inletts en utredning för AA.

Överenskommelsen med AA:s halvsystem i Norrköping var att AA skulle bo där för att komma bort och få en chans att klara gymnasiet, men det var aldrig tal om att AA skulle bli placerad där.

30 januari 2020, fyra månader efter att den inleddes 30 augusti 2019 avslutades utredningen på begäran av vårdnadshavaren, BB, och en ny utredning inleddes efter ansökan från honom. Denna gång i syfte att försöka få AA att komma tillbaka till sin familj i Gällivare. Syftet var också att sätta in öppenvårdsinsatser för att förbättra relationen mellan AA och hennes pappa.

AA kom till Gällivare under vecka nio 2020 men bodde inte hemma hos sin pappa. Socialnämnden fick då möjlighet att träffa AA och prata med henne. AA ville flytta hem till sin pappa men socialnämndens bedömning var och är att det behövs mer tid för att arbeta med relationen.

Efter många samtal med AA gick hon med på att frivilligt placeras i ett konsultstött familjehem i Uppsala 2020-02-26.

Socialnämndens bedömning

Socialnämndens bedömning är att det funnits brister i handläggningen men dessa har rättats till inom utredningstiden. Detta gäller främst det faktum att vårdnadshavaren inte kontaktades under pågående utredning. Något beslut om placering hos halvsystem DD och dennes sambo CC har inte fattats. Det har framkommit att AA:s vårdnadshavare BB haft regelbunden kontakt med AA och inte känt till DD:s och CC:s planer på att bli familjehem för AA. Han har skickat pengar till AA, betalat hennes telefonabonnemang för att kontakten ska bibehållas och följt hennes skolgång via skolans datasystem.

Att vårdnadshavaren inte känt till att en utredning enligt 11 kap 1 § SoL pågått är beklagligt och en stor brist i handläggningen av ärendet, men bedömningen är att det inte påverkat AA då hennes pappa haft det fulla ansvaret för hennes vistelse i Norrköping. CC:s uppgifter om att socialtjänsten "tappat bort papper" och inlett en ny utredning för att "få mer tid på sig" är inte korrekt. Alla handlingar finns i AA:s akt. Vårdnadshavaren återkallade den utredning som inleddes 30 augusti 2019 och en ny utredning inleddes efter ansökan om stöd från vårdnadshavaren, - inte för att vinna tid.

Handläggarna kunde ha valt att ansöka om förlängd utredningstid men då vårdnadshavaren ansökte om stöd för att få hem AA till Gällivare ändrades inriktningen på utredningen.

CC kommenterade remissvaret.

Rättslig reglering

Enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen, SoL, ska socialnämnden utan dröjsmål inleda en utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden.

Socialnämnden har ett långtgående utredningsansvar när det gäller ett barn som kan vara i behov av skydd och stöd, och en sådan utredning bör ha högsta prioritet inom socialtjänsten. Syftet med utredningen är att nämnden ska klarlägga barnets situation och behov samt föreslå insatser för att tillgodose barnets behov (se JO:s beslut den 23 juni 2021, dnr 2965-2019, med hänvisningar).

Vid en utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd får nämnden enligt 11 kap. 2 § SoL, för bedömningen av behovet av insatser, konsultera sakkunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs. Vid en sådan utredning får nämnden också enligt 11 kap. 10 § tredje stycket SoL höra barnet utan vårdnadshavarnas samtycke och utan att vårdnadshavarna är närvarande. En allmän utgångspunkt är dock att vårdnadshavarnas inställning till att ett samtal hålls med barnet ska efterfrågas och i största möjliga mån också beaktas (se JO 2020/21 s. 445).

I mål och ärenden som handläggs enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen har ett barn som fyllt 15 år enligt 11 kap. 10 § andra stycket SoL rätt att föra sin egen talan. Både vårdnadshavaren och barnet får då ställning som part i målet eller ärendet.

Ett barn kan under vissa förutsättningar placeras utanför det egna hemmet efter ett beslut av socialnämnden. En sådan placering kräver inte bara samtycke från vårdnadshavarna utan även från barnet om det har fyllt 15 år (se JO:s beslut den 28 september 2021, dnr 4931-2020).

Utöver sådana placeringar som en socialnämnd beslutar om, förekommer det att vårdnadshavarna placerar ett barn i ett annat hem. En sådan placering brukar kallas för privatplacering och är inte en placering i egentlig mening utan en överenskommelse mellan vårdnadshavarna och det aktuella hemmet.

För att ett enskilt hem ska få ta emot ett barn för stadigvarande vård och fostran, krävs det enligt 6 kap. 6 § första stycket SoL att socialnämnden har lämnat ett medgivande. I de fall ett barn vistas i ett annat hem utan att barnet får stadigvarande vård och fostran i nya hemmet, krävs det som regel inte ett medgivande från nämnden. I förarbetena anges som exempel att det inte är

nödvärdigt med ett medgivande när det gäller ungdomar i det övre åldersskiktet som lämnar föräldrahemmet för att bo hos andra, t.ex. studera på annan ort, eftersom det i de fallen ofta inte är fråga om att barnen får stadigvarande vård och fostran i det nya hemmet (se prop. 1979/80:1 s. 538).

Bakgrund

I augusti 2019 kom det in flera orosanmälningar till Socialnämnden i Gällivare kommun som gällde AA, född 2004. Av anmälningarna framgick det bl.a. att AA hade en konfliktfylld relation till sin pappa samt att hon hade blivit utslängd hemifrån. Med anledning av anmälningarna inledde socialnämnden den 30 augusti 2019 en utredning med stöd av 11 kap. 1 § SoL.

I mitten av september 2019 tog en handläggare kontakt med AA:s pappa BB. Vid samtalet uppgav BB att AA hade flyttat till sin halvsystem DD och hennes sambo, CC, i Norrköping samt att de kommit överens om att AA skulle bo där.

Några dagar senare, den 24 september 2019, tog CC kontakt med socialtjänsten och bekräftade att AA bodde hos henne och DD i Norrköping. CC undrade om det fanns några planer på att flytta tillbaka AA till Gällivare. CC uttryckte en oro för att BB skulle ångra sig och vilja att AA skulle flytta hem igen när AA väl stadgat sig i Norrköping.

Samma dag återkopplade en handläggare till CC och förklarade att det enligt 6 kap. 6 § första stycket SoL krävdes ett medgivande från socialnämnden för att AA skulle kunna bo hos CC och DD i Norrköping.

I oktober 2019 ändrade socialtjänsten uppfattning i frågan om behovet av ett medgivande. Frågan diskuterades internt, och den 15 oktober 2019 fick den ansvariga handläggaren följande svar från en kollega:

Jag har kollat med familjerätten och vi är överens om att vi inte gör någonting i dagsläget då det inte behövs ett godkännande från oss de första sex månaderna då det inte kan bedömas som stadigvarande.

Ärendet blev därefter, med undantag för att en handläggare vid några tillfällen försökte att komma i kontakt med AA och BB, liggande utan åtgärd i flera månader.

Den 31 januari 2020 gjordes ett hembesök hos BB. Vid mötet kom det fram att BB och DD hade skilda uppfattningar om i vilket syfte som AA hade flyttat till Norrköping. BB uppgav bl.a. att det endast var fråga om att AA behövde komma bort från Gällivare och att det aldrig varit meningen att AA skulle bli placerad hos CC och DD. I slutet på januari 2020 avslutades utredningen på begäran av BB.

Den 31 januari 2020 inleddes en ny utredning efter ansökan från BB. Syftet med utredningen var bl.a. att försöka få AA att komma tillbaka till sin familj i Gällivare.

I slutet på februari 2020 återvände AA till Gällivare, och den 26 februari 2020 placerades hon i ett familjehem i Uppsala.

Bedömning

När det gäller den utredning som inleddes i augusti 2019, hade nämnden ett långtgående utredningsansvar för att klarlägga AA:s situation och behov samt för att också föreslå insatser för att tillgodose behoven. Det är därför mycket förvånande att nämnden, sedan den i september 2019 fått information om att AA hade flyttat till Norrköping, inte vidtog några egentliga utredningsåtgärder i ärendet.

Med anledning av de uppgifter som kommit fram, kan det ifrågasättas om inte nämnden t.ex. borde ha tagit en kontakt med socialtjänsten i Norrköping eller, i vart fall, ha etablerat en kontakt med det hem där AA vistades. Något sådant gjorde dock inte nämnden. Ärendet blev i stället, med undantag för att en handläggare vid några tillfällen försökte att komma i kontakt med AA och BB, liggande i nästan fyra månader innan handläggningen återupptogs i januari 2020.

En socialnämnd har ett långtgående ansvar för att driva en utredning framåt och för att det löpande vidtas aktiva utredningsåtgärder i ärendet. Om det under utredningens gång kommer fram att det inte finns något behov av insatser eller något annat ingripande från nämndens sida, ska utredningen avslutas. Det är definitivt inte meningen och inte heller godtagbart att ett ärende, på det sätt som skett i det här fallet, blir liggande utan åtgärd i flera månader.

Något godtagbart skäl till att AA:s ärende blev liggande utan åtgärd under hösten 2019 har inte kommit fram. I en journalanteckning från den 20 februari 2020 har det angetts att utredningen ”... ”fallit bort” ur systemet ...” och det framstår därför närmast som att ärendet helt enkelt glömdes bort. Det är naturligtvis inte acceptabelt.

När handläggningen väl återupptogs i januari 2020, tog det bara några dagar innan ärendet avslutades. Med anledning av vad nämnden uppgett om att det skedde på begäran av BB, vill jag poängtera att det är socialnämnden som avgör när ett ärende som gäller en utredning av det här slaget ska inledas eller avslutas och att det givetvis inte är en fråga som en enskild vårdnadshavare styr över.

Nämnden synes också ha varit av uppfattningen att det var BB som avgjorde vilka kontakter som kunde tas under handläggningen. I journalanteckningarna hänvisas det t.ex. på flera ställen till att BB förbjudit socialtjänsten att utan hans medgivande prata med AA och DD. Även om nämnden naturligtvis bör vara lyhörd för en vårdnadshavares önskemål om t.ex. referenspersoner, är det till sist nämnden som avgör vilka kontakter som ska tas under handläggningen.

Nämnden har också enligt 11 kap. 10 § tredje stycket SoL möjlighet att höra ett barn utan vårdnadshavarnas samtycke, och jag ställer mig därför frågande till

varför nämnden i januari 2020 ansåg det nödvändigt att inhämta ett medgivande från BB innan ett samtal kunde hållas med AA. En annan sak är att nämnden som utgångspunkt ska fråga vårdnadshavarna om deras inställning till samtalet och att den i största möjligaste mån ska beaktas. Det är dock nämnden som avgör om samtalet ska hållas.

I det här fallet var AA dessutom över 15 år när utredningen inleddes. Det innebär att hon enligt 11 kap. 10 § andra stycket SoL, vid sidan av BB, hade ställning som part i ärendet. Det är dock något som nämnden över huvud taget inte synes ha reflekterat över, och det framgår t.ex. inte att det togs någon kontakt med AA innan utredningen avslutades i januari 2020. Varken AA eller BB verkar heller ha underrättats om att det i augusti 2019 inleddes en utredning, och även det är naturligtvis en brist.

Avslutningsvis är jag också kritisk till hur nämnden hanterade frågan om medgivande enligt 6 kap. 6 § första stycket SoL. När en socialnämnd får kännedom om att ett barn har flyttat till ett annat hem har nämnden ett ansvar för att klargöra i vilket syfte som barnet har flyttat och om det behövs ett medgivande. Det är viktigt inte minst för den familj som tar emot barnet. Det är definitivt inte meningen att en socialnämnd, på det sätt som skett i det här fallet, ska avvakta med att utreda frågan till dess att vistelsen, enligt nämndens uppfattning, blivit mer stadigvarande.

I det här fallet måste det dessutom redan i september 2019 ha stått klart för nämnden att det fanns flera frågetecken kring den överenskommelse som träffats mellan BB och DD om att AA skulle flytta till Norrköping. Detta gäller särskilt eftersom CC i september 2019 kontaktade socialtjänsten och efterfrågade besked om det fanns planer på att AA skulle återvända till Gällivare samt uttryckte en oro för att BB skulle ångra sig och vilja att AA skulle flytta hem när AA väl stadgat sig i Norrköping. Det är givetvis uppgifter som borde ha fått nämnden att agera.

Nämnden har i sitt remissvar hänvisat till att BB hade det fulla ansvaret för AA under hennes vistelse i Norrköping och har bl.a. uppgett att BB skickade pengar samt hade regelbunden kontakt med AA. Av utredningen framgår det inte annat än att det här är uppgifter som nämnden fick kännedom om först efter det att handläggningen hade återupptagits i januari 2020. Att BB fortsatte att ansvara för AA på det sättet är dock något som nämnden borde ha försäkrat sig om redan under hösten 2019, och ursäktar inte på något sätt nämndens passiva agerande.

Sammanfattningsvis har handläggningen av ärendet brustit i flera avseenden, och för det ska nämnden kritiseras. Nämnden har i sitt remissvar identifierat några mindre brister i handläggningen men har i stort sett förbisett flera av de brister som jag nu redogjort för. Det är både oroväckande och allvarligt att det inom nämnden inte verkar finnas tillräckliga kunskaper om hur den här typen av ärenden ska handläggas. För att undvika att något liknande ska inträffa igen,

förutsätter jag att nämnden omgående, om den inte redan har gjort det, vidtar åtgärder i form av bl.a. utbildningsinsatser och en översyn av de rutiner som tillämpas.

Vad CC har uppgett i övrigt ger inte anledning till någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.